

บทความวิชาการ

งานอาสาสมัครในประเทศไทย และทิศทางในอนาคต

สุรัสวดี หุ่นพยนต์¹

¹ รองศาสตราจารย์, อดีตผู้อำนวยการสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ผู้ประสานงานวิจัย ศูนย์ส่งเสริมและประสานงานการวิจัยเพื่อการปกครองตนเองของท้องถิ่น-ศูนย์ สปวท. 2555 โดยการสนับสนุนจาก สกว.

บทคัดย่อ

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อประกอบการประชุมสัมมนา เรื่อง “Promoting Volunteerism in Thailand and beyond” ในวาระครบรอบ 50 ปี ของการดำเนินงานอาสาสมัครสันติภาพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย ประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ 1. อาสาสมัคร และแนวคิด 2. สถานะงานอาสาสมัครไทยในปัจจุบัน 3. สถานการณ์ท้าทายใหม่ๆ ของสังคมไทย 4. แนวโน้มและอนาคตงานอาสาสมัครในสังคมไทย

สังคมไทยจะมีพัฒนาการงานอาสาสมัครมาอย่างยาวนาน แต่ปัจจุบันมีความจำเป็นต้องพัฒนางานอาสาสมัครให้พร้อมที่จะเผชิญวิกฤตกระแสโลกาภิวัตน์ การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน สถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และสภาพสังคมสูงอายุ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ท้าทายใหม่ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย สำหรับแนวโน้มและอนาคตงานอาสาสมัครสำหรับประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาการบริหารจัดการงานอาสาสมัครในประเด็นสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาหน่วยงานกลางบริหารจัดการงานอาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาฐานข้อมูลงานอาสาสมัคร การจับคู่ผู้ต้องการทำงานอาสาสมัครกับองค์กรและลักษณะงานที่สอดคล้องต้องกัน โดยเฉพาะการสร้างการเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อเตรียมคนรุ่นใหม่ โดยเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาร่วมออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ วัย ความสนใจ และทักษะของเด็กและเยาวชน การพัฒนาออกแบบกระบวนการเรียนรู้แบบเครือข่าย โดยที่แต่ละองค์กรยังคงความเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเอง

คำสำคัญ: อาสาสมัคร, จิตอาสา, จิตสาธารณะ, ประชาคมอาเซียน

ความนำ

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อประกอบการประชุมสัมมนา เรื่อง “Promoting Volunteerism in Thailand and beyond” ในวาระครบรอบ 50 ปี ของการดำเนินงานอาสาสมัครสันติภาพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย หรือที่เรารู้จักกันในนามอาสาสมัคร Peace Corps การประชุมสัมมนานี้ เป็นการจัดร่วมกันระหว่างหน่วยอาสาสมัครสันติภาพสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย (Peace Corps Thailand) สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (Thailand International Cooperation Agency – TICA) กระทรวงการต่างประเทศ และสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยเนื้อหาของบทความประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ส่วน ดังนี้

1. อาสาสมัคร และแนวคิด
2. สถานะงานอาสาสมัครไทยในปัจจุบัน
3. สถานการณ์ท้าทายใหม่ๆ ของสังคมไทย
4. แนวโน้มและอนาคตงานอาสาสมัครในสังคมไทย

1. อาสาสมัครและแนวคิด

ปัจจุบันมีการใช้คำว่า “อาสาสมัคร” และ “จิตอาสา” ในลักษณะที่ปะปนกันเหมือนหนึ่งเป็นคำเดียวกัน คำว่า “อาสาสมัคร” เป็นคำนามโดยทั่วไปหมายถึง ผู้ทำงานด้วยความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับให้ทำ หากแต่ผู้ทำตัดสินใจทำด้วยตนเอง ถือเป็นคำที่มีการใช้นานมาแล้ว ส่วนคำว่า “จิตอาสา” เป็นคำที่เพิ่งเกิดใหม่ยังไม่ถึง 10 ปี ถ้าพิจารณาจากคำ ก็อาจบอกได้ว่าเป็นคำนาม ที่หมายถึง “ใจที่อาสาจะทำสิ่งนั้น สิ่งนี้ ซึ่งเป็นงานสาธารณะที่ไม่ใช่เรื่องของตนเอง โดยไม่มีใครมาบังคับให้ทำ” ซึ่งคำว่า “จิตอาสา” นี้ อาจเทียบได้กับคำว่า “อุดมการณ์อาสาสมัคร” หรือ “สำนึกอาสาสมัคร” ที่เคยใช้กันมาแต่ดั้งเดิมในสังคมไทย นอกจากนี้ปัจจุบันยังมี

การใช้คำว่า “จิตอาสา” โดยมีคำแปลภาษาอังกฤษว่า “Volunteer Spirit” อีกด้วย

1.1 อาสาสมัคร (Volunteer)

ถึงแม้ในสังคมไทยจะมีผู้ทำงานอาสาสมัครมาอย่างยาวนานแล้วก็ตาม แต่ยังไม่มีผู้ใดให้คำอธิบายความหมายและคุณลักษณะของอาสาสมัครไว้อย่างชัดเจน จนกระทั่งศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสะอ้าน อธิการบดีทบวงมหาวิทยาลัย (ตำแหน่งในขณะนั้น) ซึ่งถือเป็นคนแรกๆ ของไทยที่ได้อธิบายความหมายของคำว่า “อาสาสมัคร” โดยได้อธิบายและให้คำจำกัดความเกี่ยวกับอาสาสมัครและอุดมการณ์อาสาสมัครในปาฐกถาเรื่อง “อุดมการณ์อาสาสมัครกับการศึกษาและการบริการสังคม” ในการประชุมสัมมนากรรมการประสานงานบัณฑิตอาสาสมัคร ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ณ สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 10-11 กันยายน 2524/1981 ไว้อย่างครอบคลุมในความตอนหนึ่งว่า “...อุดมการณ์ของอาสาสมัคร หมายถึงแนวคิดหรือความเชื่อ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของอาสาสมัคร” พร้อมกับวิเคราะห์ลักษณะงานอาสาสมัครว่ามีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ²

1. เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
2. จะต้องเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการกระทำที่ไม่มุ่งหวังผลการตอบแทนในรูปของสินจ้างรางวัล
4. เป็นการอุทิศกำลังกาย กำลังใจ และเวลาให้ส่วนรวม แต่ไม่ใช่อุทิศกำลังทรัพย์

² วิจิตร ศรีสะอ้าน อ้างใน สุรัสวดี หุ่นพยนต์ และภูมิธรรม เวชยชัย. 2527. ปัญหาการดำเนินงานของหน่วยงานอาสาสมัครไทย ในรายงานการประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง บทบาทอาสาสมัครกับการพัฒนาในประเทศไทย 28-29 มีนาคม 2527: หน้า 21-22 สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นอกจากนี้ วิจิตร ศรีสะอาด ยังได้ขยายความเพิ่มเติมด้วยว่า แม้ในการเดินทางหากเดินทางโดยรถไฟ ผู้ที่เป็นอาสาสมัครจะเดินทางรถไฟเกินชั้น 3 ไม่ได้ และจะต้องเดินทางอย่างประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย หากมีค่าตอบแทนให้อาสาสมัคร อาสาสมัครจะรับค่าตอบแทนหรือเบี้ยเลี้ยง เพียงพอสำหรับการรับประทานเท่านั้น

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ให้ความหมาย อาสาสมัคร³ (volunteer) ว่า หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งอื่นใด บุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน พร้อมกับระบุว่าคุณสมบัติที่สำคัญของอาสาสมัครมี 3 ประการ คือ ทำงานด้วยความสมัครใจไม่ใช่ด้วยการถูกบังคับหรือเป็นเพราะหน้าที่ เป็นงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม หรือสาธารณประโยชน์ และทำโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน หรือสิ่งของมีมูลค่าแทนเงิน ส่วนผลตอบแทนที่อาสาสมัครได้รับคือความสุข ความภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ

รายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาและประยุกต์บทเรียนงานอาสาสมัครจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาระบบอาสาสมัครในประเทศไทย” ซึ่ง สุนิตย์ เจริญฐา และวินัย เมฆไตรภพ เป็นผู้จัดทำ โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในปี 2548⁴ นำเสนอว่า คำว่า Volunteer มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 หมายถึง “บุคคลผู้ไม่ยอมถูกบังคับหรือจัดให้อยู่ในกรอบที่จำกัด เป็น

³ <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%B1%E0%B8%84%E0%B8%A3>

⁴ สุนิตย์ เจริญฐา และวินัย เมฆไตรภพ. 2548. รายงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาและประยุกต์บทเรียนงานอาสาสมัครจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาระบบอาสาสมัครในประเทศไทย” โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) หน้า 9.

บุคคลที่มุ่งไปตามจิตเสรี” พร้อมกับระบุว่ามีการใช้คำนี้เป็นภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 17 ในกิจการทหาร และหมายถึงผู้ที่เข้าไปทำงานในกองทัพ ไม่ใช่ด้วยคำสั่งหรือเป็นทหารทั่วไป แต่เป็นความปรารถนาของตนจากจิตเสรี แล้วสรุปว่า อาสาสมัครหมายถึงบุคคลซึ่งอาสาช่วยงานด้านบริการ โดยปราศจากความคาดหวังในรายได้ ซึ่งเป็นความสมัครใจด้วยตนเอง

ประมาณ 10 ปีที่แล้ว เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2544 คณะรัฐมนตรีของไทยมีมติเห็นชอบปฏิญญาอาสาสมัครไทยและนโยบายการพัฒนางานอาสาสมัคร ซึ่งมุ่งให้ความสำคัญบทบาทของอาสาสมัคร งานอาสาสมัคร และบทบาทของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการร่วมมือกันส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครให้เข้มแข็ง เพื่อประโยชน์ของสาธารณชน จากความนำในปฏิญญาดังกล่าวนี้อย่างยิ่งให้ความหมายของคำว่า “อาสาสมัคร” ว่า หมายถึง “บุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน” นอกจากนี้ข้อ 2 ของปฏิญญาอาสาสมัครฉบับนี้ยังระบุถึงคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาสาสมัคร ว่าต้องมีจิตวิญญาณของอาสาสมัคร เป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยความสมัครใจเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน สังคมและประเทศชาติโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นผู้มีความอดทนโดยถือประโยชน์ส่วนรวมเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน ทำงานด้วยความเสียสละ กระตือรือร้น เอื้ออาทร บริสุทธิ์ใจ และมีศรัทธาที่จะทำงานอาสาสมัคร

ประวิช จรด้า⁵ จากสำนักพัฒนาเกษตรกร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รวบรวมความหมายของคำว่า “อาสาสมัคร” (Volunteer) ไว้จำนวนหนึ่ง พร้อมกับระบุว่า ส่วนใหญ่แล้วเป็นการให้ความหมายที่ใกล้เคียงกัน ว่า อาสาสมัคร หมายถึง

⁵ ประวิช จรด้า. แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัคร. อ้างใน รัฐศิริพันธ์ วังกานนท์ รายงานวิจัยสำนักพลเมือง เอกสารวิชาการลำดับที่ 54-10 สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.

- ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งอื่นใด ผลตอบแทนที่อาสาสมัครได้รับ คือ ความสุข ความภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ
- ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน หรือสิ่งอื่นใด
- บุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน
- บุคคลที่มีใจอาสาเข้ามาช่วยเหลือ หรือเยียวยาสังคมด้วยความสมัครใจ ด้วยความเสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นในการดูแลป้องกัน แก้ไขปัญหา พัฒนาสังคม ผลตอบแทนที่อาสาสมัครได้รับ เป็นความสุข ความปีติ ความภาคภูมิใจ
- การให้ร่างกาย แรงใจ แรงสติปัญญาให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลอาสาทำความดีเพื่อสังคม บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้วยความเมตตา กรุณาและปรารถนาดีอย่างจริงใจ

นอกจากนี้ประวิช จรด้า ยังนำเสนอ แนวคิดอาสาสมัคร (volunteer concept) โดยอ้างอิง Susan Ellis และ H.Noques นักวิชาการ และผู้ทำงานในวงการอาสาสมัคร ซึ่งมีความเห็นว่าอาสาสมัครมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ⁶

1. มีความเป็นอิสระในการเลือกที่จะทำหรือไม่ทำ (ตามพรสวรรค์/ความสนใจ)

⁶ [http://atsc.doe.go.th/report%20 efficiency_project/efficiency52/index%2010.pdf](http://atsc.doe.go.th/report%20efficiency_project/efficiency52/index%2010.pdf)

2. มีความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งการกระทำที่เป็นประโยชน์
ต่อบุคคล กลุ่มบุคคล และส่วนรวม
3. ไม่หวังรางวัลหรือผลตอบแทนเป็นเงินทอง
4. ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่

จากองค์ประกอบของแนวคิดอาสาสมัครที่ Susan Ellis และ H.Noques กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากแนวคิดที่ วิจิตร ศรีสะอ้าน นำเสนอไว้ที่สำคัญ กล่าวคือ วิจิตร ศรีสะอ้าน เสนอว่าต้องเป็น การกระทำเพื่อสาธารณประโยชน์เท่านั้น ไม่รวมถึงการกระทำเพื่อบุคคล ในขณะที่ Susan Ellis และ H.Noques หมายรวมการกระทำที่เป็นประโยชน์ ทั้งต่อบุคคล กลุ่มบุคคล และส่วนรวม อีกทั้ง Susan Ellis และ H.Noques ได้อธิบายองค์ประกอบของแนวคิดอาสาสมัครว่า ต้องมิใช่ภาระงานหรือ การกระทำตามภาระหน้าที่ ในขณะที่วิจิตร ศรีสะอ้าน มิได้กล่าวถึงประเด็นนี้ ส่วนแนวคิดที่มีความเหมือนกันของ 2 ท่านนี้คือ แนวคิดเรื่องความสมัครใจ ความเป็นอิสระโดยไม่มีใครบังคับ และแนวคิดเรื่องการไม่หวังผลตอบแทน ในรูปสินจ้างรางวัล

1.2 สำนักอาสาสมัคร จิตอาสา จิตวิญญาณอาสาสมัคร (Volunteerism, Volunteer Spirit) จิตสาธารณะ (Public Consciousness)

แต่เดิมในสังคมไทยมีการเรียกผู้ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยไม่มีการเรียกรับผลประโยชน์ตอบแทนว่า “อาสา” หรือ “อาสาสมัคร” ซึ่งมาจากคำภาษาอังกฤษ ว่า “Volunteer” แต่ต่อมาหลังเหตุการณ์พิบัติภัย สึนามิที่ภาคใต้ของไทยปลายปี 2547 ซึ่งได้มีบุคคลและกลุ่มคนจำนวนมาก ได้เดินทางไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ในลักษณะและรูปแบบการทำงาน ที่แตกต่างหลากหลาย เช่น บ้างไปช่วยเก็บศพ บ้างไปช่วยปรุงอาหาร บ้าง ช่วยงานรักษาพยาบาล หรือบ้างเคยไปสร้างที่พักให้ผู้ประสบภัย ฯลฯ โดย ไม่มีกลุ่มองค์กรใดเป็นผู้บริหารจัดการ

ต่อมาประมาณต้นปี 2548 ในการประชุมที่ประกอบด้วย ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ คุณธีรพล เต็มอุดม จากแผนพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ และคุณสมบัติ บุญงามอนงค์ จากมูลนิธิกระจกเงา ได้พูดคุยในการประชุมเพื่อหาคำที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานอาสาสมัคร โดยเน้นเรื่องการเรียนรู้และพัฒนาตนเองจนนำไปสู่การยกระดับจิตสำนึก และพัฒนาจิตวิญญาณ ระบุว่างานอาสาสมัครเป็นหนึ่งในช่องทางสำคัญที่นำไปสู่การมีจิตสำนึกใหม่หรือ จิตวิวัฒน์ (new consciousness) จึงเลือกผสมคำว่า “จิต” กับคำว่า “อาสา” และเลือกใช้คำภาษาอังกฤษว่า Volunteer Spirit นอกจากนี้ แผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพไปสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มองค์กรที่ทำงานด้านอาสาสมัครในนาม “เครือข่ายจิตอาสา” ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Volunteer Spirit Network ต่อมาด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงได้มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายของอาสาสมัครผู้ที่เคยเดินทางไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิ จึงสรุปได้ว่า เครือข่ายจิตอาสา⁷ เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มคนทำงานภาคสังคมที่เห็นความสำคัญของงานอาสาสมัคร และต้องการสืบสานกระแสพลังน้ำใจที่มีอาสาสมัครจำนวนมากเดินทางไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิในช่วงต้นปี 2548 เครือข่ายมุ่งประสานความร่วมมือและเสริมพลังการทำงานขององค์กรที่ทำงานด้านอาสาสมัครและการให้

จากนั้นเป็นต้นมา คำว่า จิตอาสา จึงกลายเป็นคำนิยมในสังคมไทย รวมทั้งได้ปลุกกระแสความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล การช่วยเหลือกันและกันให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างมาก รวมทั้งมีการรวมตัวอาสาสมัครเพื่อให้ความช่วยเหลือ หรือทำงานสาธารณประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบต่างๆ หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะเป็นการสื่อสารผ่านระบบเทคโนโลยี

⁷ <http://www.volunteerspirit.org/contact> เข้าถึงเมื่อ 11 มีนาคม 2555 เวลา 10.35 น.

สารสนเทศที่ทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

เตือนใจ ดีเทศน์ อดีตบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอดีตสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้อธิบายว่า “จิตอาสา” เป็นการปฏิบัติธรรม เป็นการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของมวลมนุษย์ พร้อมกับอ้างอิงพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนภิกษุไว้ว่า “เธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์ของมวลมนุษย์และสรรพสัตว์”⁸ พร้อมกับเพิ่มเติมว่า นี่คือ ความเมตตาและความกรุณา คือการแบ่งปัน ลดละตัวตน ลดละความอยากได้ อยากมี อยากเป็น เป็นการให้ เป็นการแบ่งปัน จึงเป็นการทำจิตให้มีความบริสุทธิ์และงดงาม และมีความสุขมากกว่าการเป็นผู้รับ แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้รับเป็นผู้ที่ต่ำต้อยกว่า แต่เป็นผู้ที่เสมอภาคกัน เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ได้รับความรัก ความเมตตา ความเคารพ ศรัทธา เป็นการเชื่อมโยงการทำหน้าที่ด้วยการปฏิบัติธรรม จิตใจอาสาหมายถึงทำโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นลาภยศ สรรเสริญใดๆ

กวี ธมมกวิอุบาสก อธิบายคำว่า “จิตอาสา”⁹ โดยบอกว่าเป็นคำไทยแปลงมาจากคำบาลี คือ จิตตอาสา หรือ จิตตาสา จิตต แปลว่า ใจ, เจตนา, ความนึกคิด อาสา แปลว่า ความจำนง, ความคาดหวัง, ความปรารถนา สนธิศัพท์เป็น จิตตอาสา หรือ จิตตาสา คำศัพท์ว่า จิตตอาสา คือ จิตอาสา ถือเป็นคำกลางๆ ไม่บอกว่าดี หรือ ไม่ดี หากเป็นจิตอาสาดี เรียกว่า กุศลจิตอาสา = good will หากเป็นจิตอาสาที่ไม่สุจริต เรียกว่า “อกุศลจิตอาสา” = ill will พร้อมกับบอกว่า ผู้ประดิษฐ์ศัพท์จิตอาสา น่าจะมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Volunteer mind” “Volunteer”

⁸ <http://www.volunteerspirit.org/node/786> เข้าถึงเมื่อ 11 มีนาคม 2555 เวลา 10.39 น.

⁹ <http://www.volunteerspirit.org/node/786> เข้าถึงเมื่อ 11 มีนาคม 2555 เวลา 10.39 น.

คือ การทำด้วยใจสมัค ปราศจากสินจ้างรางวัล, “mind” คือ จิต, ใจ, ความนึกคิด ก็พอเข้าได้กับคำบาลีว่า จิตตอาสา/จิตอาสา หากกระทำด้วยใจสุจริต เรียกว่า “กุศลจิตตอาสา” หากกระทำด้วยใจทุจริต เรียกว่า “อกุศลจิตอาสา” ฉะนั้น คำว่า จิตอาสา เป็นคำกลางๆ

นอกจากนี้ กวี ธรรมกวีอุบาสก ยังได้สนับสนุนแนวคิดเรื่องจิตอาสาของเต๋อนใจ ดีเทศน์ โดยบอกว่า เต๋อนใจได้อธิบายไว้ชัดแจ้งมากกว่า จิตอาสา เป็นกุศลจิตอาสา การกระทำเป็นไปด้วยเมตตา คือ เมตตากายกรรม, เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม เมตตากายกรรม คือ มีกริยาเคารพนอบน้อมต่อผู้รับ, เมตตาวจีกรรม คือ ใช้ถ้อยคำพูดอ่อนหวาน และบอกประโยชน์แก่ผู้รับ, เมตตามโนกรรม คือ จิตใจคิดเป็นกุศล มิได้มุ่งผลอื่นใด ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นมิตรหรือศัตรู คือ to feel good will forwards our friends but to feel ill will towards our enemies อย่างนี้ไม่ใช่จิตอาสา

พระไพศาล วิสาโล พระนักคิด นักเขียนและนักวิชาการ ที่ทำงานเพื่อสังคมมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ได้ให้คำนิยามของคำว่า “จิตอาสา” ไว้ในหนังสือเมื่อดอกไม้บานสะพรั่งทั้งแผ่นดิน ว่า “จิตอาสา คือ จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากเกิดขึ้นกับผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือความสงบเย็นและพลังแห่งความดี”¹⁰ นอกจากนี้ยังขยายความเพิ่มเติมว่า จิตอาสา คือ จิตที่ไม่นิ่งดูดายต่อสังคมหรือความทุกข์ยากของผู้คน และปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ใช่ด้วยการให้ทาน ให้เงิน แต่ด้วยการ

¹⁰ <http://www.kanlayanatam.com/sara/sara142.htm> เข้าถึงเมื่อ 20 มีนาคม 2555 เวลา 18.37 น.

สละเวลา ลงแรงเข้าไปช่วย และด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยผู้อื่น “เนื้อแท้ของความเป็นอาสาสมัครนั้นอยู่ที่จิตใจ คือมี ‘จิตอาสา’ ที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น หรือนึกถึงส่วนรวม จะเป็นครู พ่อค้า นักธุรกิจ ข้าราชการ ก็สามารถเป็นอาสาสมัครได้ตลอดเวลาหากมีจิตใจที่คำนึงถึงส่วนรวมอยู่เสมอ เราจำเป็นต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ‘อาสาสมัคร’ นั้นไม่ใช่เป็นอาชีพ หากคือสำนึกที่สมควรมีอยู่คู่กับความเป็นมนุษย์ของเราจนกว่าชีวิตจะหาไม่” ทั้งยังกล่าวว่า จิตอาสาหรือการเสียสละเปรียบเสมือนยาวิเศษ ที่ช่วยลดอาการของโรคเห็นแก่ตัว (selfish) อีกทั้งยังช่วยลดทอนตัวตนหรืออัตตาของคนเราลงได้เป็นอย่างดี¹¹ ซึ่งคำอธิบายนี้สอดคล้องกับคำอธิบายทั้งของ วิจิตร ศรีสะอ้าน และ Susan Ellis และ H.Noques เพียงแต่มีรายละเอียดแง่มุมที่เพิ่มขึ้นบ้างบางประการ

ส่วนประวิข จรด้า ซึ่งนอกจากจะรวบรวมความหมายของคำว่า “อาสาสมัคร” ไว้แล้วจำนวนหนึ่งดังกล่าวนำมาแล้ว ยังได้รวบรวมความหมายของคำว่า “จิตอาสา” ซึ่งใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Volunteer Spirit” โดยรวบรวมความหมายไว้ดังนี้¹²

- จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นปัญหา หรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี และเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือความสงบเย็นและพลังแห่งความดี (พระไพศาล วิสาโล)

¹¹ <http://www.volunteerspirit.org/user/register?q=node/203> เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2555 เวลา 09.07 น.

¹² ประวิข จรด้า [http://www.asakaset.doe.go.th/news/8\[1\].pdf](http://www.asakaset.doe.go.th/news/8[1].pdf) เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2555 เวลา 10.15 น.

- จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดยเต็มใจ สมัยใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปีติสุข มีคุณค่าและพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น
- เป็นความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำและเสียสละทั้งร่างกาย และแรงใจหรือทรัพย์สิน ในการทำกิจกรรม หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น
- ผู้ที่มีจิตใจเป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือ ด้วยกำลังร่างกาย แรงสมองซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งที่ตนเองมี แม้กระทั่งเวลา เพื่อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวม อีกทั้งยังช่วยลด “อัตรากำลัง” หรือความเป็นตัวเป็นตน ของตนเองลงได้บ้าง

นิตยสารดอนบอสโก (thaidbm) *DonBosco Magazine Online* ฉบับวันอังคารที่ 4 มกราคม 2554 ได้สรุปความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง การตระหนักรู้ตน ที่จะทำอะไรเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม แล้วอธิบายความหมายเกี่ยวกับคำว่า “จิตสาธารณะ” (public consciousness)¹³ ว่า คือ จิตของคนที่รู้จักความเสียสละ ความร่วมมือร่วมใจ ในการทำประโยชน์ เพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกันกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา หรือช่วยกันแก้ปัญหา แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เป็นการรักษาประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งช่วยลดปัญหาสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิต จิตสาธารณะถือเป็นหลักการ ในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม พร้อมกับนำคำอธิบายของราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งให้ความหมายของ จิตสำนึก ทางสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะว่า คือ การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวม ร่วมกัน หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน ส่วนสำนักงาน

¹³ <http://www.oknation.net/blog/thaidbmag/2011/01/04/entry-2> เข้าถึงเมื่อ 23 มีนาคม 2555 เวลา 14.55 น.

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ให้ความหมายว่า หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่ เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบง่าย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

จากคำอธิบายดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า คำว่า “อาสาสมัคร” เป็นคำนามที่หมายถึง บุคคลที่ทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่มีใครบังคับ เป็นการทำความสมัครใจของตนเอง โดยมีได้มุ่งหวังผลประโยชน์ตอบแทนแต่อย่างใด หากหมายถึงงาน ก็เรียกว่า “งานอาสาสมัคร” บางครั้งมีการใช้ว่า “อาสาสมัคร” ในฐานะเป็นคำกริยา ซึ่งหมายถึง “การกระทำด้วยความสมัครใจ การกระทำที่ไม่มีใครบีบบังคับให้ต้องกระทำ” ในขณะที่คำว่า “สำนึกอาสาสมัคร” หรือ “จิตอาสา” หมายถึง จิตที่งดงามหรือดีงาม ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นความทุกข์ยากเกิดขึ้นกับผู้คน และพร้อมจะสละเวลา แรงกาย สติปัญญา เพื่องานสาธารณประโยชน์ โดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทนเป็นสินจ้างรางวัล

หากใช้แนวคิดงานอาสาสมัครของศาสตราจารย์วิจิตร ศรีสะอ้าน ดังกล่าวข้างต้นพิจารณาคำว่า “อาสาสมัคร” ที่จะกล่าวถึงในบทความนี้อาจสรุปได้ว่า “อาสาสมัคร” ในที่นี้ มิได้หมายความว่าเฉพาะผู้ที่ทำงานในองค์กรที่มีชื่อระบุว่าเป็นองค์กรอาสาสมัคร หรือองค์กรสาธารณะต่างๆ หรือมีตำแหน่งเป็น “อาสาสมัคร” ในองค์กรต่างๆ เท่านั้น หากหมายรวมถึงผู้ที่ทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย ที่ได้รับค่าตอบแทนเพียงพอกแก่การยังชีพด้วย ทั้งนี้เพราะจากสภาพการทำงานของบุคลากรประจำในองค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่ของไทย แม้มีระยะเวลาการทำงานในองค์กรนั้นนานมากแล้วก็ตาม หากค่าตอบแทนที่ได้รับกลับเพียงพอก่

การยังชีพเฉพาะตนเท่านั้น และบ้างได้รับไม่มากพอแม้การดูแลครอบครัวของตนเอง โดยเฉพาะหลายองค์กรไม่สามารถปรับค่าตอบแทนบุคลากรตามระยะเวลาการทำงาน หรือวุฒิการศึกษาที่ได้รับเพิ่มเติม เนื่องจากองค์กรมีเงินไม่มากนัก โดยเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชนเล็กๆ ส่วนใหญ่ในสังคมไทยยังพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศเป็นหลัก เนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนจากทั้งรัฐและเอกชนภายในประเทศมากเท่าที่ควร

2. สถานะงานอาสาสมัครในสังคมไทยปัจจุบัน

สาระในส่วนนี้มีได้มุ่งให้รายละเอียดประวัติ เรื่องอาสาสมัครและการอาสาสมัครในสังคมไทย ในประเด็นที่ว่า เริ่มมาแต่ยุคใด สมัยใด หรือกลุ่มองค์กรใดเป็นผู้เริ่ม ทำก่อน หลัง อย่างไร และมีพัฒนาการมาอย่างไรจนกระทั่งปัจจุบัน หากแต่สนใจที่จะนำเสนอสถานการณ์และสถานะของงานอาสาสมัคร ณ เวลาปัจจุบัน ซึ่งจะขอประมวลสรุปสถานะดังนี้

2.1 จุดพลิกผันงานอาสาสมัคร หลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬปี 2547 และต่อด้วยวิกฤตน้ำท่วมภาคกลางและกรุงเทพมหานครปลายปี 2554 ปรากฏมีผู้ให้ความสนใจในงานอาสาสมัครมากขึ้นอย่างพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ มีรูปแบบ วิธีการทำงานใหม่ รวมทั้งมีคนกลุ่มใหม่ๆ เข้ามาทำงานมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ และคนวัยทำงาน ถือเป็นสภาพการณ์ที่เป็นคุณต่อการพัฒนา หรือเสริมสร้างสำนักอาสาสมัครแก่ผู้คนในสังคมไทยเป็นอย่างมาก

2.2 การอาศัยเครือข่ายทางสังคม ปัจจุบันมีกลุ่มองค์กรอาสาสมัครโดยเฉพาะเกิดขึ้นมากมาย และใช้พื้นที่ใน Social Network มาช่วยในการประสานสัมพันธ์ ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือในการติดต่อสื่อสาร เพื่อระดมอาสาสมัคร และความช่วยเหลือจากสาธารณะต่างๆ

เช่น ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม www.thaiflood.com, เครือข่ายจิตอาสา www.volunteerspirit.com, อาสาธุสิต www.arsadusit.com, www.ignite.in.th, กลุ่มนวัตกรรมเยาวชนเพื่อสังคม ฯลฯ

2.3 การพัฒนาเครือข่ายจิตอาสา จากการรวมตัวของกลุ่มคนทำงานภาคสังคมที่เห็นความสำคัญของงานอาสาสมัคร และต้องการสืบสานกระแสพลังน้ำใจที่มีอาสาสมัครจำนวนมาก เดินทางไปช่วยผู้ประสบสึนามิในช่วงต้นปี 2548 โดยเครือข่ายมุ่งประสานความร่วมมือ และเสริมพลังการทำงานขององค์กรที่ทำงานด้านอาสาสมัครและการให้¹⁴ การทำงานของเครือข่ายจิตอาสา ช่วยส่งเสริมกระแสการทำงานอาสาสมัครและงานส่งเสริมการให้ เป็นกระแสใหญ่ที่มีผู้คนกล่าวขวัญถึง กระตุ้นให้ผู้คนเห็นถึงพลังความสามารถของแต่ละบุคคล ที่เมื่อรวมกันเป็นกลุ่มก้อนแล้วจะสามารถช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากกลุ่มใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่

2.4 ศูนย์ส่งเสริมการให้และการอาสาช่วยเหลือสังคม-ศกอส. (National Center for Giving and Volunteering–NCGV) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งพัฒนามาจากความพยายามในการผลักดันจากกลุ่มที่ต้องการสนับสนุนให้งานอาสาสมัครเข้าไปอยู่ในระบบมากขึ้น ได้รับการจัดตั้งและเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2549 มีภารกิจหลัก คือการรณรงค์เผยแพร่จิตสำนึกการให้และการอาสาช่วยเหลือสังคม จัดการงานด้านข้อมูลและระบบเชื่อมต่อระหว่างผู้ให้และผู้รับ ขับเคลื่อนนโยบายและมาตรการการให้และการอาสาช่วยเหลือสังคม ส่งเสริมประสานงานและพัฒนาศักยภาพของภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงานเรื่อง

¹⁴ <http://www.volunteerspirit.org/contact> เข้าถึงเมื่อ 11 มีนาคม 2555 เวลา 10.35 น.

การให้และการอาสาช่วยเหลือสังคม และปฏิบัติงานอื่นในส่วนที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาศูนย์ฯ ได้พยายามผลักดันด้านนโยบาย เช่น ผลักดันให้มีมติคณะรัฐมนตรี ที่อนุญาตให้ข้าราชการลาไปทำงานอาสาสมัครโดยไม่ถือเป็นวันลาได้ แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เกิดผลจริงจังนัก ส่วนการผลักดันเรื่องกฎหมายภาชีนั้นยังไม่บังเกิดผลแต่อย่างใด

2.5 สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเดิมเคยเป็นความหวังของกลุ่มองค์กรด้านอาสาสมัครที่จะช่วยสนับสนุนด้านการเงิน และการหนุนเสริมการจัดตั้งองค์กรกลางงานอาสาสมัครในระยะหนึ่ง แต่ปัจจุบันเพียงสนับสนุนโครงการย่อยๆ ขององค์การพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร หรือองค์กรด้านงานอาสาสมัครในลักษณะเบี้ยหัวแตก กลุ่มขบวนอาสาสมัครจึงมีความเห็นว่า สสส. มิได้จริงจังกับงานอาสาสมัคร ซึ่งเดิมเคยวางแผนการสนับสนุนงานอาสาสมัครอยู่ภายใต้แผนจิตวิญญาณ แต่ปัจจุบันมิได้มีการสานต่องานนี้อย่างเป็นระบบ การสนับสนุนขึ้นกับตัวผู้จัดการแต่ละคนว่า จะสนใจเรื่องงานอาสาสมัครหรือไม่

2.6 องค์กรกลางงานอาสาสมัคร เกิดขึ้นจากกลุ่มองค์กรอาสาสมัครและองค์กรจัดหาอาสาสมัคร ที่เห็นว่าแม้ปัจจุบันมีการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการให้และการอาสาช่วยเหลือสังคม-ศกอส. (ตามที่กล่าวในข้อ 2.4) ขึ้นมาแล้วก็ตาม แต่ศูนย์ฯ ยังไม่สามารถทำงานได้อย่างคล่องตัว ยังต้องพึ่งภายนอกมากและการจัดเป็นขบวนใหญ่นั้นเสียเวลา และยุ่งยากในเชิงการจัดการ จึงเกิดกลุ่มองค์กรกลางงานอาสาสมัคร เพื่อฟื้นแนวคิดในการจัดตั้งองค์กรกลาง ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการงานอาสาสมัครขึ้นมาใหม่

2.7 การใช้ประโยชน์จากกลุ่ม องค์กร สาธารณกุศลที่มีฐานะมั่นคงทางการเงิน วัด สมาคม มูลนิธิ และมูลนิธิแะตระกูลทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดต่างๆ ถือเป็นองค์กรสาธารณกุศลกลุ่มใหญ่ ที่มีทรัพยากรรวมกันค่อนข้างมาก แต่ยังไม่มีการพัฒนาปรับปรุงการทำงาน เพื่อให้ทั้งวัด

สมาคม มูลนิธิ และมูลนิธิแห่งตระกูลต่างๆ ได้ทำกิจกรรมที่สามารถช่วยเหลือ
ทำนุบำรุง หนุนเสริมงานพัฒนาสังคมในแง่มุมต่างๆ ได้อย่างจริงจังและมี
พลัง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ได้มากกว่าการดำเนินงาน
อาสาสมัครประเภทงานสงเคราะห์เฉกเช่นที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

2.8 ทักษะในการมองงานอาสาสมัคร กลุ่มคนจำนวนหนึ่ง
ยังคงมองงานอาสาสมัคร หรือการให้เพื่อสังคม เป็นการทำบุญทำทาน
กล่าวคือ ผู้ทำงานอาสาสมัครหรือผู้ให้ยังหวังประโยชน์ แม้ไม่ใช่ประโยชน์
ในเชิงทรัพย์สินเงินทองก็ตาม เช่น บ้างยังคาดหวังว่าจะเป็นบุญกุศลของ
ตนเอง ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตหรือเพื่อชาติหน้า หรือบ้างยังคงทำงาน
อาสาสมัครเป็นงานแพชั่น ทำไปตามกระแส โดยตนเองหวังประโยชน์
สนองความต้องการส่วนตน หรือบ้างหวังการท่องเที่ยวโดยไม่ต้องลงทุนเอง
เป็นต้น หากคิดเช่นนี้ก็หมายความว่าผู้ให้ยังติดในกิเลส การอาสาสมัคร
ยังไม่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาเป็นวัฒนธรรมสำนึกพลเมือง ที่พลเมืองต้องมี
สำนึกในหน้าที่พลเมือง ที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบปัญหาสาธารณะร่วมกัน

3. สถานการณ์ท้าทายใหม่ๆ ของสังคมไทย

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับสถานการณ์ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นวิกฤต ทั้งที่มีสาเหตุจากการกระทำของมนุษย์ด้วยกันเอง และเกิดจากธรรมชาติ ซึ่งวิกฤตนี้ได้แก่

- สถานการณ์โลกาภิวัตน์
- การรวมตัวของประชาคมอาเซียน
- พิบัติภัยธรรมชาติ
- การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

3.1 สถานการณ์โลกาภิวัตน์

John Naisbitt (1984)¹⁵ ได้นำเสนอมุมมองการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ซึ่งแต่ละประเทศทั่วโลกจะต้องเผชิญอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในอนาคตว่า จะมีการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกใหญ่ 10 ประการสำคัญ คือ

1. จากสังคมอุตสาหกรรมไปสู่สังคมสารสนเทศ (Industrial Society to Information Society)
2. จากเทคโนโลยีอุตสาหกรรมไปสู่เทคโนโลยีขั้นสูงและสุนทรียสัมผัส (Forced Technology to High Tech/High Touch)
3. จากเศรษฐกิจแห่งชาติไปสู่เศรษฐกิจโลก (National Economy to World Economy)
4. จากการวางแผนระยะสั้นไปสู่การวางแผนระยะยาว (Short-range Planning to Long-range Planning)
5. จากการรวมศูนย์อำนาจไปสู่การกระจายอำนาจ (Centralization to Decentralization)
6. จากการพึ่งพาสถาบันไปสู่การพึ่งพาตนเอง (Institutional help to self-help)
7. จากประชาธิปไตยแบบตัวแทนไปสู่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Representative Democracy to Participative Democracy)
8. จากสายการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นไปสู่การทำงานแบบเครือข่าย (Hierarchy to Networking)
9. จากศูนย์กลางความเจริญตอนเหนือสู่ตอนใต้ (North to South) และ
10. จากหนึ่งทางเลือกไปสู่ทางเลือกหลายทาง (Either/or to Multiple option)

นอกจากนี้ Naisbitt ยังได้นำเสนอแนวคิดทางเลือกสาธารณะ (Public Choice) ซึ่งเป็นแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของผู้บริโภคอีกด้วย

จากการประชุมประจำปี 2551/2008 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เรื่อง “วิสัยทัศน์ประเทศไทย” สู่ปี 2570/2017 ได้นำเสนอปัจจัยและแนวโน้มหลัก (Megatrends) ที่

¹⁵ John Naisbitt. 1984. Megatrends: Ten New Directions Transforming Our Lives. UK: Macdonal & Co., pp.xii-xiii.

ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ของโลกและการเปลี่ยนแปลงภายในที่จะกระทบต่อการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปีข้างหน้าที่สำคัญ 12 ประการ ดังนี้คือ¹⁶

1. การรวมกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคนำไปสู่ความเชื่อมโยงทุกระบบ
2. ศูนย์รวมอำนาจทางเศรษฐกิจโลกจะเคลื่อนย้ายมาสู่เอเชีย
3. การเงินโลก (Global finance) มีความผันผวนสูงขึ้นจากการเก็งกำไรของกองทุนการเงินระดับใหญ่
4. การเข้าสู่สภาพสังคมผู้สูงอายุของโลกกระทบต่อเศรษฐกิจตกต่ำ
5. เทคโนโลยีจะกำกับการดำรงชีวิตของคน (โดยมีเทคโนโลยีพื้นฐานสำคัญ 4 ประการคือ Atoms, Neurons (เซลล์สมอง), Genes และ Bits (Information))
6. น้ำมันมีปริมาณลดลง ราคาแพงขึ้น และการผลิตพืชพลังงานทดแทนจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของโลก
7. ภาวะโลกร้อน (Global Warming) ก่อให้เกิดภัยธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น
8. การยึดถือหลักการบริหารจัดการที่ดีและระบอบประชาธิปไตย
9. การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไทยที่ทำให้ภาคอุตสาหกรรมไม่ใช่แหล่งจ้างงานหลักของประเทศ
10. การเป็นสังคมผู้สูงอายุเต็มตัวของประเทศไทยที่จะกระทบต่อผลิตภาพแรงงาน

¹⁶ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2551. วิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนาประเทศไทยสู่ปี 2570. หน้า 1.

11. ความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง และ

12. กระแสธรรมาภิบาล

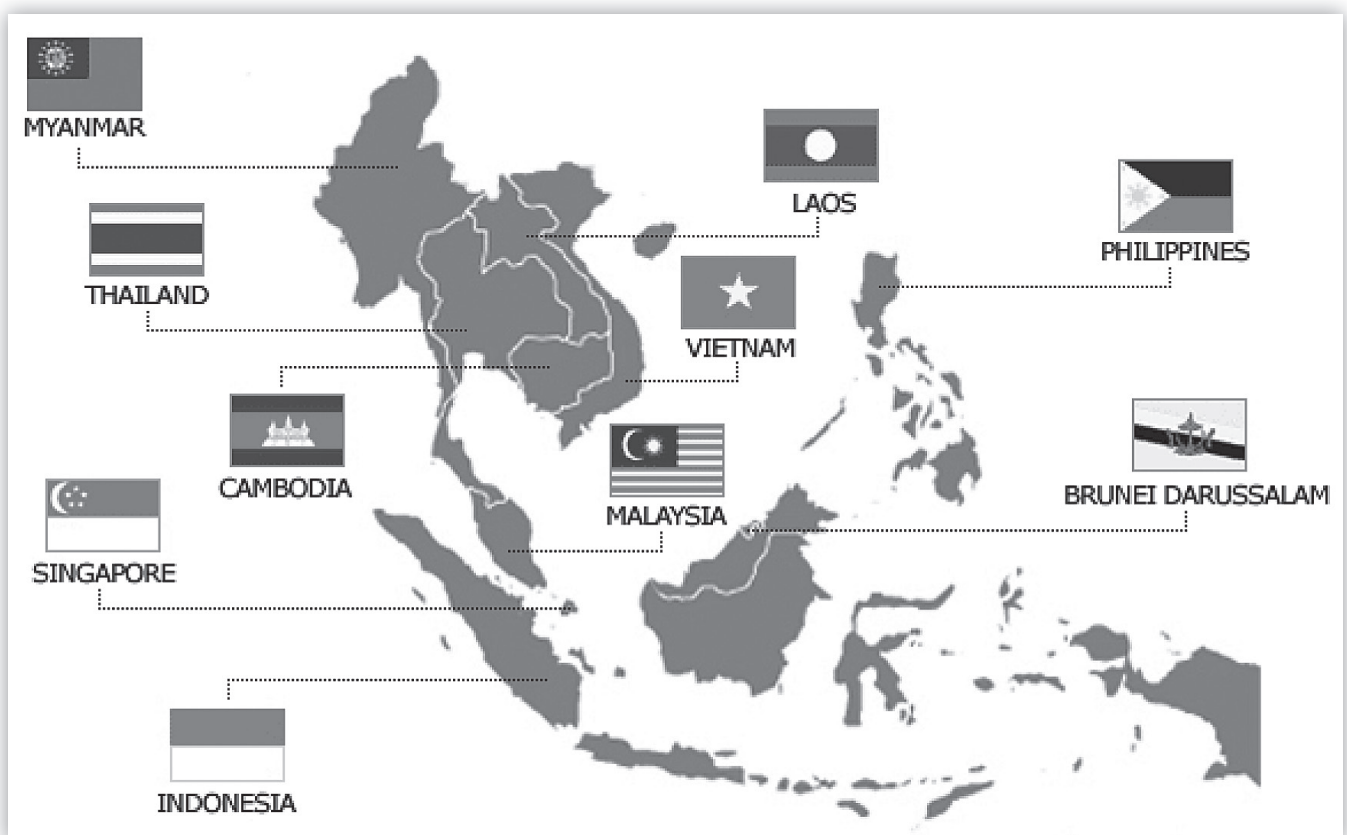
กระแสโลกาภิวัตน์ที่ประชากรโลกถูกล้อมรวมกลายเป็นสังคมเดียว กระบวนการนี้เกิดขึ้นจากแรงของอิทธิพลร่วมทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม และการเมือง และประชากรโลกจะต้องเผชิญสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ร่วมกันในอนาคตอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

3.2 การรวมตัวของประชาคมอาเซียน

การประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 8 เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2545 เห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทางการดำเนินงานเพื่อบู่มงไปสู่อการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community-AEC) โดยมีเป้าหมายไปสู่อการเป็นประชาคมเศรษฐกิจ และมุงหวังภายใน ปี 2563 แต่ต่อมาในระยะเวลามาเป็นภายในปี 2558 ปัจจุบัน ASEAN มีสมาชิก 10 ประเทศ ซึ่งเริ่มต้นจาก 5 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ต่อมา มีสมาชิกเพิ่มเข้ามาอีก 5 ประเทศ ตามลำดับคือ บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา รวม 10 ประเทศสมาชิกอาเซียน ประกอบด้วยประชากรประมาณ 567 ล้านคน มีพื้นที่โดยรวม 4.5 ล้านตารางกิโลเมตร มีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติประมาณ 1.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีรายได้โดยรวมจากค่าประมาณการ 1.4 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (สถิติ ปี 2550)

ผลจากการรวมตัวของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือการเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วมของประเทศสมาชิก ทั้งนี้สมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศ จะต้องดำเนินการเปิดประเทศในด้านต่างๆ มากขึ้น อันได้แก่ เปิดเสรีการค้าสินค้า เปิดเสรีการค้าบริการ เปิดเสรีการลงทุน ซึ่งจะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้ายที่สำคัญในเรื่องต่างๆ ดังนี้ คือ การเคลื่อนย้ายสินค้าเสรี ซึ่งแต่ละประเทศจะต้องขจัดมาตรการที่มีใช้ภาษี

(non-tariff Barriers) การเคลื่อนย้ายบริการอย่างเสรี จะต้องมีการเพิ่มสัดส่วน การถือหุ้นให้กับนักลงทุนสัญชาติอาเซียน ในบริการ 12 ประเภท ได้แก่ บริการด้านธุรกิจ (business services) การสื่อสาร โทรคมนาคมเทคโนโลยี สารสนเทศ (communication ICT) การก่อสร้าง (construction) การ จัดจำหน่าย (distribution) การศึกษา (education) การบริการด้าน สิ่งแวดล้อม (environmental services) การบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ (health related service) บริการการเงิน (financial service) บริการ ท่องเที่ยว (tourism) นันทนาการ วัฒนธรรม กีฬา (recreation, culture, sports) การขนส่ง (transport) และบริการอื่นๆ (other services) การเคลื่อนย้าย การลงทุนอย่างเสรี ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติต่อนักลงทุนอาเซียนเช่นเดียวกับ นักลงทุนของตนเอง และการเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี

ที่มา: <http://www.jokergameth.com/board/showthread.php?t=11204>

อาเซียนจะกลายเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี 2558 (2015) ประเทศไทยจะเป็นส่วนหนึ่งของตลาดและฐานการผลิตร่วมของอาเซียน ภาษีนำเข้าจะเป็นศูนย์ ในกลุ่มอาเซียน+6 ณ วันที่ 1 มกราคม 2558 ผู้ประกอบการสามารถไปทำธุรกิจภาคบริการ หรือไปลงทุนในประเทศกลุ่มอาเซียนอื่นๆ ได้อย่างเสรี ขณะเดียวกัน ไทยจะต้องเปิดเสรีถึง 70% ในปี 2558 ผลที่จะเกิดขึ้นมีทั้งได้และเสีย รัฐบาลไทยจำเป็นต้องกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องปรับตัว และเตรียมพร้อมในการเตรียมตัวรับมือให้กับกลุ่มผู้ที่อาจได้รับผลเสีย หรือได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญนี้ รวมทั้งมีความจำเป็นต้องแนะนำสู่ทางการใช้ประโยชน์ให้กับผู้ที่จะได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนี้ด้วย การเปลี่ยนแปลงนี้ย่อมสร้างผลประโยชน์และผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาให้แก่ผู้คนของแต่ละประเทศอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

กล่าวสำหรับสังคมไทย กลุ่มคนด้อยโอกาส ทั้งภาคชนบทและเมือง อาจได้รับผลกระทบโดยที่เขาเหล่านั้นอาจยังมิได้เตรียมความพร้อมในการเผชิญ ส่วนกลุ่มคนชั้นกลางย่อมได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน และการบริการต่าง ๆ เช่นกัน ซึ่งผู้คนจำนวนมากของประเทศยังมิได้เตรียมการรับมือกับเรื่องนี้มากนัก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมิให้ผู้เข้าไปทำงานรณรงค์ส่งเสริมความเข้าใจ เพื่อเตือนให้ทราบถึงผลกระทบอันไม่พึงปรารถนาที่เขาจะต้องเผชิญ แล้วหาหนทางรับมือกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นนั้น เช่น การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรี ย่อมกระทบต่อความมั่นคงในการทำงานของแรงงานในกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มทักษะต่าง ๆ การผลิตทางการเกษตรจะถูกทำลายจากการแข่งขันด้านราคา ซึ่งย่อมต้องกระทบกับเกษตรกรในขอบเขตทั่วประเทศเช่นกัน ฯลฯ

3.3 พิบัติภัยทางธรรมชาติ

สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลก ส่งผลให้ประชากรกว่า 10 ล้านคนทั่วโลก ต้องอพยพหนีภัยธรรมชาติ ความแห้งแล้ง และความอดอยาก ประชากรประมาณ 1,200 ล้านคน หรือเท่ากับ 1 ใน 4 ของประชากรโลก ต้องดำรงชีพในระดับยากจน ขาดแคลนอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย และมีสุขภาพอนามัยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนี้ยังประสบปัญหาขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ในครัวเรือนและน้ำเพื่อการเกษตร เนื่องจากเกิดปัญหาความแห้งแล้ง ประมาณว่าประชากรในชนบทของประเทศกำลังพัฒนาร้อยละ 61 และประชากรในเมืองร้อยละ 26 ขาดแคลนน้ำดื่มที่สะอาด แม้หลายประเทศได้สร้างเขื่อนช่วยในการควบคุมปริมาณน้ำ ให้มีการกระจายในช่วงขาดแคลนน้ำได้บ้าง ในขณะเดียวกัน น้ำเสียทั้งจากบ้านเรือน ชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรมไหลไปรวมอยู่ในแหล่งน้ำ ส่งผลต่อการดำรงชีวิต ในเมืองใหญ่หลายประเทศต้องประสบปัญหาน้ำเสีย

โครงการสิ่งแวดล้อมของสหประชาชาติ ระบุว่า พื้นที่เกษตรกรรมทั่วโลก ร้อยละ 11 หรือประมาณ 12 ล้านตารางกิโลเมตร มีปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน ผืนดินที่เคยอุดมสมบูรณ์ประมาณ 8.1 ล้านกิโลเมตร ได้กลายเป็นทะเลทรายไปแล้ว การเกิดดินเค็มทำให้ผลผลิตในเขตชลประทานลดลง 1 ใน 3 และปัญหาน้ำท่วมขังผิวดิน ทำให้ผลผลิตของโลกลดลง 1 ใน 10 ประเทศไทยมีตะกอนดินถูกชะล้างลงสู่แหล่งน้ำปีละประมาณ 27 ล้านตัน

จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ของโลก ได้มีการคาดการณ์ว่าในอีก 30-50 ปีข้างหน้า ป่าไม้ในเขตร้อนจะหมดไป ประชากร 1 ใน 3 ของโลกจะขาดไม้ทำฟืน ส่วนป่าไม้ในประเทศที่พัฒนาแล้วจะสูญไปด้วย มลพิษทางอากาศจะเพิ่มมากขึ้น พื้นที่การทำปศุสัตว์ในทวีปแอฟริกาและตะวันออกกลางจะกลายเป็นทะเลทราย นอกจากนี้ยังมีรายงานด้วยว่า ปัจจุบันพืชและสัตว์สูญพันธุ์ปีละประมาณ 36,500 ชนิด และหากสภาพความแห้งแล้ง การทำลายพื้นที่ลุ่มน้ำและแนวปะการังยังมีมากขึ้นภายใน 20 ปี สิ่งมีชีวิตอย่างน้อย 500,000-1,000,000 ชนิด จะสูญพันธุ์ตามไปด้วย

ส่วนปริมาณน้ำมันสำรองของโลกที่พิสูจน์แล้วในปี 2007 มีทั้งหมด 1,208 ล้านบาร์เรลนั้นคาดว่าจะมีเหลือให้ใช้อัตราผลิตปัจจุบันได้อีกประมาณ 40 ปี และคาดการณ์ว่าในช่วง 20 ปีข้างหน้า การผลิตและการใช้น้ำมันของโลกจะยังคงเพิ่มมากขึ้นในอัตราส่วนร้อยละ 1.4 ต่อปี ปริมาณสำรองแก๊สธรรมชาติโลกที่พิสูจน์แล้วมี 181 ล้านลูกบาศก์เมตร คาดว่ามีเหลือให้ใช้ในอัตราการผลิตปัจจุบันได้อีกประมาณ 63 ปี

จากเรื่องราวสถานการณ์สิ่งแวดล้อมและการใช้พลังงานต่างๆ และผลกระทบต่อธรรมชาติและสภาพแวดล้อมนี้ ถือเป็นสิ่งที่ประชากรโลกไม่ว่าที่ใดไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจะส่งผลไปยังประชากรโลก

ในภูมิภาคต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันนัก แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่เชื่อแน่ว่า กลุ่มประเทศยากจนและประเทศกำลังพัฒนาจะต้องได้รับผลกระทบ ที่สร้างความทุกข์ยากเดือดร้อนให้กับประชากรอย่างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศมั่งคั่งร่ำรวย ที่ทั้งรัฐบาลและสังคมตระหนักในพิษภัยของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของโลก แล้วพยายามหาทางแก้ไข รวมทั้งการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ในอดีตคือการผลักดันพิษภัยนั้นมายังโลกที่สามองค์กร CHF International หรือ Cooperative Housing Foundation ซึ่งเป็นหน่วยงาน เพื่อการพัฒนาและความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ได้ออกรายงานฉบับใหม่ ที่ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงโลกที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) จำนวนประชากรเขตเมืองที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนแซงหน้าจำนวนผู้อยู่อาศัยในชนบท และ 2) การเพิ่มขึ้นของภัยธรรมชาติซึ่งมีผลกระทบต่อคนจำนวนมากขึ้น กับทั้งได้เตือนว่าจากนี้ไปภัยธรรมชาติจะเกิดขึ้น และกระทบผู้คนมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตเมือง พร้อมทั้งเรียกร้องให้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางรับมือในอนาคตอีกด้วย อีกทั้งยังนำเสนอแนวความคิดใหม่ว่า ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยนั้น ควรคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมชนบท จากสภาพที่แต่ละครัวเรือนมีบริเวณบ้านของตนเอง มาสู่สังคมเมืองซึ่งมีความหนาแน่นของประชาชนมากขึ้น และในการฟื้นฟูเมืองที่ประสบภัยควรมุ่งเน้นไปที่ระบบสาธารณูปโภคที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น

ประเทศไทยและประเทศในกลุ่มอาเซียนย่อมต้องเผชิญภัยที่กล่าวข้างต้น ทั้งภัยธรรมชาติที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองดังที่ CHF กล่าวไว้อย่างหลีกเลี่ยงมิได้

3.4 การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ความสำเร็จในการพัฒนาประเทศของไทยในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ช่วยทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น และส่งผลให้จำนวนประชากรผู้สูงอายุ

(อายุมากกว่า 60 ปี) ของไทยเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จากข้อมูลล่าสุด ณ ปี 2552 จำนวนประชากรสูงอายุของไทยอยู่ที่ 7.5 ล้านคน หรือคิดเป็น ร้อยละ 12 ของประชากรไทย ที่ปัจจุบันมีประชากร 63.4 ล้านคน จากการคาดการณ์ล่วงหน้า ในปี พ.ศ. 2565 สังคมไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุถึง ร้อยละ 18 นั้นหมายความว่า เมื่อมีกลุ่มคนเดินมา 10 คน จะพบว่าเป็น ผู้สูงอายุเกือบ 2 คน และไม่เพียงเท่านั้น การเพิ่มของประชากรสูงอายุของ ประเทศไทย ยังมีอัตราการเพิ่มอย่างรวดเร็ว โดยเพิ่มเป็น 2 เท่า ภายใน เวลา 30 ปี¹⁷

นอกจากนี้ข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติ¹⁸ ระบุว่าสังคมไทย กำลังเข้าสู่ภาวะประชากรสูงอายุค่อนข้างเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่กำลังพัฒนาแล้ว หลายๆ ประเทศ โดยมีการประมาณว่าสัดส่วนประชากร สูงอายุของไทย เพิ่มจากประมาณ ร้อยละ 8 ในปี 2543 เป็นประมาณ ร้อยละ 16 ในปี 2563 ซึ่งเท่ากับใช้เวลาเพียง 20 ปี ในการเพิ่มสัดส่วน ประชากรสูงอายุเป็น 1 เท่าตัว ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่ใช้เวลา ประมาณ 70 ปี ถึง กว่า 100 ปี จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ ย่อมส่งผลถึงปัญหาหนึ่งที่ไม่ควรถูกมองข้าม คือ ผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยต้อง เสี่ยงต่อการถูกกระทำรุนแรง ทั้งจากบุคคลใกล้ชิดและจากสังคม

ประเด็นสำคัญที่นอกเหนือจากจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่าง รวดเร็วแล้ว ยังมีประเด็นต่างๆ ที่ต้องทำความเข้าใจและเตรียมรับมืออีก ดังนี้¹⁹

¹⁷ ศากุล ช่างไม้. 2550. สังคมไทยกับสถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคต. ใน มติชน วันเสาร์ที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2550 หน้า 9.

¹⁸ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ 30 พฤศจิกายน 2552

¹⁹ ศากุล ช่างไม้. 2550. สังคมไทยกับสถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคต. ใน มติชน วันเสาร์ที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2550 หน้า 9.

หนึ่ง การที่ประเทศไทย แก่ก่อนวัย หมายความว่าประเทศไทย ในฐานะประเทศที่กำลังพัฒนา ยังต้องการกำลังของคนหนุ่มสาวมาช่วยกัน สร้างผลผลิตให้กับประเทศ ในขณะที่เดียวกันประเทศยังไม่มีฐานกำลังด้าน เศรษฐกิจที่เข้มแข็งพอ แต่กลับต้องรับมือกับปัญหาจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่ม มากขึ้น

สอง การมีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัวของผู้สูงอายุ ผลที่อาจ ตามมา คือ มีความพิการ จำเป็นต้องได้รับการดูแลจากผู้ที่มีความรู้ อย่าง ถูกต้อง เพื่อฟื้นฟูสภาพให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามสภาพของการ เจ็บป่วยนั้น ตัวอย่างโรคที่พบในผู้สูงอายุจำนวนมาก ได้แก่ เบาหวาน และ ความดันโลหิตสูง อีกทั้งรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุปี พ.ศ. 2548 พบว่า สถิติปัจจุบันร้อยละของประชากรไทยทั้งหมดที่มีโรคเรื้อรังนั้นเป็นผู้สูงอายุ ถึงร้อยละ 50 โดยโรคที่พบมากที่สุดคือกลุ่มโรคหัวใจและหลอดเลือด พบ ถึงร้อยละ 42.66

สาม จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไป มีมากขึ้น และ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ร้อยละ 55.5 เป็นผู้มีโรคประจำตัวเรื้อรังจำเป็นต้องได้รับ การดูแลหรือมีภาวะพึ่งพาสูง

สี่ ผู้สูงอายุในปัจจุบันและในอนาคตมีแนวโน้มที่จะอยู่ลำพัง หรือหากอยู่กับครอบครัว ก็มักเป็นครอบครัวเดี่ยว ที่สมาชิกคนอื่นต้องออก จากบ้านทำงาน ผู้สูงอายุจึงถูกทิ้งให้อยู่โดยลำพังมากขึ้น

ห้า การขาดกำลังหลักของผู้หญิงในการดูแลสมาชิกในครัวเรือน เดิมทีสังคมไทยเคยให้อำนาจและวางบทบาทให้ผู้หญิงเป็นผู้ดูแลหรือ จัดการกิจการต่าง ๆ ในครัวเรือน แต่ปัจจุบันผู้หญิงต้องออกไปทำงานและ หาเลี้ยงครอบครัวเท่าเทียมกับผู้ชาย หรือรับผิดชอบมากกว่าชาย ทำให้ความ สามารถในการจัดการครอบครัวได้ลดลง สังคมจึงไม่อาจฝากความหวังในการ ดูแลผู้สูงอายุกับผู้หญิงได้อีกต่อไป

4. แนวโน้มและอนาคตงานอาสาสมัครในสังคมไทย

การพิจารณาถึงแนวโน้มและอนาคตงานอาสาสมัครในสังคมไทยที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้จะพิจารณาเฉพาะสถานการณ์ท้าทายกับวิกฤตในสังคมสลับซับซ้อน แนวโน้มงานอาสาสมัคร และงานอาสาสมัครไทยในอนาคตซึ่งประกอบด้วย การบริหารจัดการงานอาสาสมัคร การนำพลังผู้สูงอายุเพื่อประโยชน์ในงานอาสาสมัคร และการพัฒนางานอาสาสมัครในประชาคมอาเซียน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 สถานการณ์ท้าทายกับวิกฤตในสังคมที่สลับซับซ้อน

การที่สังคมไทยตกอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ระบบการผลิต การค้าแบบเสรีนิยมอุตสาหกรรม ขยายตัวอย่างเสรีในลักษณะเดียวกันทั่วโลก ทำให้เศรษฐกิจประเทศต่างๆ ต้องพึ่งพาการลงทุนและค้าขายกันมากขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกมากขึ้น²⁰ ประกอบกับการรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สถานการณ์พิบัติภัยทางธรรมชาติ และการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย ได้ส่งผลให้สถานการณ์ปัญหาต่างๆ ของสังคมไทย ซึ่งนอกจากจะเพิ่มปริมาณ มีความถี่มากขึ้น และความรุนแรงของปัญหามีได้เพียงเพิ่มมากขึ้นด้วยเท่านั้น หากยังเกิดปัญหาใหม่ๆ มากมายอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ปัญหาดังกล่าวทั้งเก่าและใหม่นี้ ได้แก่ การขยายตัวของเมือง ปัญหาความหนาแน่นของประชากรในเขตเมือง ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาการค้ามนุษย์ (ทั้งการค้าผู้หญิงและเด็ก และการค้าแรงงานข้ามชาติ) ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ปัญหาคุณแม่วัยใสหรือการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ (เด็กผู้หญิงตั้งครรภ์ก่อนวัย

²⁰ วิทยากร เชียงกุล. 2545. *โลกาภิวัตน์ กับความเข้มแข็งของชุมชน*. ใน จุลสารชุมชนทางออกไทย ฉบับที่ 11 ปีที่ 2 มิ.ย.-ก.ค. 2545 หน้า 36.

อันควร) ปัญหายาเสพติด ปัญหาความรุนแรงทางเพศ และความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาผู้พิการและปัญหาผู้สูงอายุ ปัญหากลุ่มคนด้อยโอกาส หรือคนชายขอบกลุ่มต่าง ๆ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหามลภาวะทางน้ำและทางอากาศ ปัญหาการกลืนกินวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากการนำเข้าทางวัฒนธรรมกระแสหลักต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ หลายปัญหายังมีความสลับซับซ้อน และผูกโยงกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ อีกมากมาย ยากแก่การแก้ไขด้วยวิธีการทำงานแบบเก่า หากต้องการทักษะ ความรู้ความสามารถใหม่ ๆ ของผู้คนเข้ามาร่วมกันเพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหา นั้น ๆ

4.2 แนวโน้มงานอาสาสมัคร

ท่ามกลางวิกฤตทางธรรมชาติ วิกฤตทางเศรษฐกิจ วิกฤตทางสังคม วิกฤตทางการเมือง และวิกฤตทางวัฒนธรรม ที่นับวันจะเพิ่มปริมาณความถี่และทวีความรุนแรงของปัญหามากขึ้นทุกขณะ การแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยลำพังเฉพาะหน่วยงานของรัฐย่อมไม่อาจป้องกัน แก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพและเบ็ดเสร็จได้ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน ทั้งที่แสวงหากำไรและไม่แสวงหากำไร องค์กรภาคประชาชนรวมทั้งระดมพลังอาสาสมัครเข้ามาร่วมกันช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ตามพื้นฐาน ทักษะ ความรู้ ความสามารถของแต่ละองค์กร แต่ละคน

แม้ว่าประเทศไทยจะมีแนวโน้มในการเผชิญวิกฤตต่างๆ ที่เพิ่มมากขึ้น และรุนแรงขึ้นดังกล่าวย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการระดมพลังคนรุ่นใหม่เพื่อมาเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือในงานสาธารณะต่างๆ กลับมีแนวโน้มและความเป็นไปได้ที่ดี เช่นเดียวกับแนวโน้มงานอาสาสมัครในโลก ดังที่ Debbie Haski-Leventhal, Senior Lecturer in Management and Faculty Leader of Cooperate Citizenship จาก Macquarie Graduate

School of Management และ Consultant, State of the World Volunteerism Report, United Nations Volunteers ได้นำเสนอรายงานการวิจัยในการประชุม International Association for Volunteer Efforts (IAVE) World Volunteer Conference ที่ Singapore ระหว่าง 24-27 Jan 2011 ภายใต้วาทะเรื่อง ‘Volunteering to Change the World’ ที่มองไปยังแนวโน้มของงานอาสาสมัคร ซึ่งตอนหนึ่งของรายงานกล่าวว่า²¹ “...การเปลี่ยนแปลงระดับโลกครั้งใหญ่ อย่างเช่น เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า สื่อสังคมสำหรับประชาชน โลกาภิวัตน์ และอิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของเจเนอเรชั่น Y โลกของการอาสาสมัครกำลังเปลี่ยนแปลงรูปร่าง...” “...major global changes such as advanced technology, popular social media, globalisation and the rising influence of generation Y, the world of volunteering is also transforming...” และ “ผลกระทบของการปฏิวัติทางเทคโนโลยีและสื่อสังคมได้นำไปสู่ระดับที่สูงขึ้นของการอาสาสมัครผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ขณะที่โลกาภิวัตน์กำลังส่งอิทธิพลต่อการอาสาสมัครในทางระหว่างประเทศ” “...the impact of the technological revolution and the social media led to higher levels of online volunteering while globalisation influences international volunteering.” ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า ฮัสกี-เลเวนธาล มีความเห็นว่า แนวโน้มที่ทำให้งานอาสาสมัครกลายเป็นเรื่องดึงดูดใจสำหรับคนรุ่นใหม่ นั้น เป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงหลักที่เกิดขึ้นในโลกอย่างชัดเจน มีเดีย ที่ทรงพลังและสร้างอิทธิพลให้งานอาสาสมัครกลายเป็นแนวโน้มที่น่าสนใจสำหรับคนในกลุ่ม Gen Y ทั่วโลก

รายงานของ เด็บบี้ ฮัสกี-เลเวนธาล ยังกล่าวอีกด้วยว่า การอาสาสมัครของภาคบริษัทเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่กำลังเติบโตเร็วที่สุดของกิจกรรม

²¹ <http://www.probonoaustralia.com.au/volunteer> เข้าถึงเมื่อ 10 มีนาคม 2555 เวลา 17.35 น.

อาสาสมัครในโลกตะวันตก โดยได้รับการพิจารณาว่าเป็น การได้-ได้-ได้ (win-win-win) สำหรับผู้เล่นหลักสามฝ่าย: บริษัท/บรรษัท ลูกจ้าง และองค์กร ไม่แสวงหากำไร

ฮัสกี-เลเวนธาล ยังระบุอีกด้วยว่า การอาสาสมัครของภาค บริษัทสามารถส่งอิทธิพลต่อความสามารถในการอาสาสมัครของลูกจ้างของบริษัทในหลายๆ ทาง รวมทั้งอาจช่วยจัดการกับความเต็มใจที่จะอาสา (ผ่านทางการส่งเสริม แรงกดดันในหมู่เพื่อน และการทำการอาสาสมัครให้เป็นประสบการณ์อันน่าเพลิดเพลินใจ) ความมีอยู่เพื่อตอบสนองความต้องการ (โดยการรวมการอาสาสมัครเป็นส่วนหนึ่งของปริมาณการทำงาน และการยินยอมให้ลูกจ้างรับอาสาในเวลาทำงาน) และศักยภาพ (โดยให้การสนับสนุนและการฝึกอบรม)

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสาร และการใช้พื้นที่ใน Social media มีความสำคัญกับการทำงานอาสาสมัครของคนรุ่น Gen Y ซึ่งเป็นกลุ่มอาสาสมัครรุ่นใหม่ที่อยู่ในวัยทำงานและมีศักยภาพในการทำงานอาสาสมัครช่วยเหลือสังคมได้ อีกทั้งทิศทางของบริษัทหรือหน่วยงานต่างๆ ในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการทำงานช่วยเหลือสังคม จึงเกิดกลุ่มคนที่ต้องการเป็นอาสาสมัครโดยการสื่อสารผ่านช่องทาง Social media จำนวนมาก นอกจากนี้กลุ่มที่ทำงานอาสาสมัครแบบครั้งเดียวจบ ยังเป็นอีกกลุ่มที่ควรมีพื้นที่ หรือช่องทางเพื่อรองรับการทำงานอาสาสมัครของคนกลุ่มนี้ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริหารองค์กร กลุ่มนักธุรกิจที่มีเวลาจำกัด แต่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจในการสนับสนุนการทำงานอาสาสมัครในอนาคตได้ การจัดรูปแบบเพื่อรองรับกลุ่มคนที่สนใจการทำงานอาสาสมัครให้มีรูปแบบที่หลากหลาย เหมาะสมกับความสนใจของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในสังคม จึงเป็นประเด็นที่ควรมีการหารือร่วมกันในอนาคต ซึ่งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานอาสาสมัคร จำเป็นต้องมีการปรับตัวโดยใช้

รูปแบบเดิมและคิดค้นรูปแบบงานอาสาสมัครใหม่ๆ เพื่อดึงดูดอาสาสมัครเหล่านี้ให้เข้าร่วมในการทำงาน

4.3 งานอาสาสมัครไทยในอนาคต

แม้ว่าสังคมไทยจะมีพัฒนาการงานอาสาสมัครมาอย่างยาวนาน แต่เพื่อพัฒนางานอาสาสมัครให้พร้อมที่จะเผชิญวิกฤตกระแสโลกาภิวัตน์ การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน สถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และสภาพสังคมสูงอายุ ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาการบริหารจัดการงานอาสาสมัครของไทยในประเด็นต่อไปนี้ ได้แก่ การพัฒนาหน่วยงานกลางบริหารจัดการงานอาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาฐานข้อมูลงานอาสาสมัคร การจับคู่ผู้ต้องการทำงานอาสาสมัครกับองค์กรและลักษณะงานที่สอดคล้องต้องกัน การสร้างการเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อเตรียมคนรุ่นใหม่ โดยเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ วัย ความสนใจ และทักษะของเด็กและเยาวชน การพัฒนาออกแบบกระบวนการเรียนรู้แบบเครือข่าย โดยที่แต่ละองค์กรยังคงความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง

(1) การนำพลังผู้สูงอายุเพื่อประโยชน์ในงานอาสาสมัคร

จากการวิเคราะห์ของ Marc Gobe ในหนังสือ *Emotional Branding* ในปี 2001 เราจะพบว่า กลุ่มผู้อาวุโสหรือกลุ่ม Baby Boomer ที่เกิดระหว่าง ปี 1946-1964 หรือปัจจุบันอายุระหว่าง 45-65 ปี ซึ่งคิดเป็นประชากร ร้อยละ 30 ของประชากรโลก เป็นกลุ่มบุคคลที่น่าสนใจ ในฐานะผู้มีประสบการณ์ผ่านชีวิตที่ทุกข์ยากเดือดร้อนทางเศรษฐกิจสังคม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทุกสิ่งทุกอย่างมีความขาดแคลน แต่คนกลุ่มนี้ร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่หมด เป็นกลุ่มคนที่ต้องต่อสู้ชีวิตมาอย่างยากลำบากจึงประสบความสำเร็จ มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพ และหมดภาระรับผิดชอบครอบครัวแล้ว แต่ยังคงกระฉับกระเฉงมีพลัง สามารถ

เป็นพลังให้กับงานอาสาสมัครได้ หากสามารถเข้าถึงได้ จะก่อประโยชน์และคุณค่าทั้งต่อตนเองและงานอาสาสมัครอย่างคาดไม่ถึง

(2) การพัฒนางานอาสาสมัครในประชาคมอาเซียน

บางประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และในภูมิภาคเอเชียใต้ รวม 7 ประเทศ คือ บังกลาเทศ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย เนปาล ศรีลังกา และไทย ได้เคยเข้าร่วมโครงการอาสาสมัครสหประชาชาติ-งานพัฒนาภายในประเทศ (United Nations Volunteer-Domestic Development Service. – UNV-DDS) ด้วยการส่งอาสาสมัครแลกเปลี่ยนไปทำงานอาสาสมัคร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานสาธารณะขององค์กรเอกชนในประเทศต่างๆ เฉพาะในกลุ่มภูมิภาค ระหว่าง ปี 1979-1992 ภายใต้โครงการนี้ สำนักบัณฑิตอาสาสมัครได้ส่งทั้งอดีตบัณฑิตอาสาสมัคร และผู้ที่มีเชื้อติดบัณฑิตอาสาสมัคร เดินทางไปทำงานอาสาสมัครในประเทศสมาชิก เช่น ศรีลังกา 10 คน บังกลาเทศ 1 คน อินโดนีเซีย 4 คน ฟิลิปปินส์ 1 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน พร้อมทั้งรับอาสาสมัครเข้ามาทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนไทย จาก อินโดนีเซีย 2 คน เนปาล 3 คน ศรีลังกา 7 คน บังกลาเทศและฟิลิปปินส์ ประเทศละ 1 คน รวม 14 คน²²

ต่อมาในปี 2003 สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (สพร.) กรมวิเทศสหการ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ ได้พัฒนาโครงการอาสาสมัครเพื่อนไทย (Friends from Thailand) ซึ่งถือเป็นโครงการให้ความช่วยเหลือกันในระดับประชาชนกับประชาชน โดยการใช้กลไกงานอาสาสมัคร เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนประเทศเพื่อนบ้านกับไทย นับแต่ปี 2005 เป็นต้นมา

²² นรเศรษฐ์ พิสิฐพันธุ์. 2552. *อาสาสมัครสหประชาชาติ องค์กรพัฒนาชุมชนภายในประเทศ* ใน *ถนนบัณฑิตอาสา 40 ปี สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร*. (กรุงเทพฯ: บริษัท AD ALL จำกัด) หน้า 61-68.

ด้วยการส่งอาสาสมัครเพื่อนไทย ไปทำงานอาสาสมัครใน 4 สาขา คือ สาธารณสุข เกษตร ฝีมือแรงงาน การศึกษาและการพัฒนาชนบท ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2 คน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม 7 คน ราชอาณาจักรกัมพูชา 2 คน รวมทั้งเตรียมการจัดส่งอาสาสมัครไปทำงานในอินโดนีเซีย แต่ท้ายที่สุดองค์กรที่ขอรับอาสาสมัครมิได้ตอบรับกลับมา ทำให้ประเทศไทยไม่อาจจัดส่งอาสาสมัครเพื่อนไทยไปทำงานอาสาสมัครในอินโดนีเซียได้ อีกทั้งโครงการอาสาสมัครเพื่อนไทยยังได้พัฒนาการส่งอาสาสมัครไปทำงานในราชอาณาจักรภูฏานติดต่อกันมา 3 ปี นับแต่ ปี 2009 เป็นต้นมา มีอาสาสมัครเพื่อนไทยไปทำงานในราชอาณาจักรภูฏานรวม 9 คน เป็นหญิง 5 คน ชาย 4 คน และในปีนี้ (2012) มีอาสาสมัครไปอีก 2 คน หญิง 1 คน ชาย 1 คน รวมถึงปัจจุบันมีอาสาสมัครไปทำงานที่ราชอาณาจักรภูฏานรวม 11 คน

จากการติดตามการดำเนินงานอาสาสมัครของประเทศสมาชิก UNV-DDS ทั้งหมด ที่ผ่านมา ยังไม่พบว่ามีประเทศใด ในกลุ่ม 7 ประเทศสมาชิกเริ่มต้นของโครงการ UNV-DDS ได้พัฒนางานอาสาสมัครของตนแล้วจัดส่งอาสาสมัครไปทำงานพัฒนาต่างๆ ในประเทศเพื่อนบ้าน หรือประเทศสมาชิกในภูมิภาคใกล้เคียงแต่อย่างใด มีเพียงประเทศไทยเท่านั้นที่ได้พัฒนางานอาสาสมัคร ถึงขั้นจัดส่งอาสาสมัครไปทำงานและเรียนรู้เรื่องราวสถานการณ์ทางสังคมของประเทศเพื่อนบ้าน มิตรประเทศในฐานะอาสาสมัคร เช่น กัมพูชา เวียดนาม สปป.ลาว และราชอาณาจักรภูฏานดังกล่าวมาแล้ว กับทั้งมีโครงการจะขยายการส่งอาสาสมัครเพื่อนไทยไปยังราชอาณาจักรเลโซโท ต่อไปอีกด้วย

นอกจากนี้ตลอดช่วงระยะเวลาประมาณ 50 ปี ที่ผ่านมา สังคมไทยมีการรับอาสาสมัครเต็มเวลาจากประเทศต่างๆ ทั้งจากประเทศตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี แคนาดา และจากประเทศพัฒนา

ในเอเชียและออสเตรเลีย เช่น นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ การรับอาสาสมัครชาวต่างประเทศที่มีความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนเช่นนี้ทำให้สังคมไทยได้เรียนรู้เรื่องราวของสังคมและผู้คนจากสังคมอื่น รวมทั้งได้เรียนรู้ระบบวิธีการดำเนินงานอาสาสมัคร ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการงานอาสาสมัคร จากประเทศเหล่านั้นมาแล้วไม่น้อย ในขณะเดียวกันได้พัฒนางานอาสาสมัครจนกระทั่งส่งอาสาสมัครไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้านติดต่อกันมาเกือบ 10 ปีแล้ว ดังนั้นประเทศไทยจึงมีความน่าจะเป็นในความพร้อม หรือพร้อมรับอาสาเป็นหน่วยงานกลางบริหารจัดการงานอาสาสมัครในภูมิภาคอาเซียน ที่ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มที่จากอาเซียน โดยมีเป้าหมายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนของแต่ละประเทศได้ไปทำงานอาสาสมัครและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างสัมพันธภาพอันดีในระดับประชาชนกับประชาชน ซึ่งจะพื้นฐานสำคัญสำหรับสัมพันธภาพของประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระดับประชาชนกับประชาชนที่ดีแล้ว ยังช่วยพัฒนาสำนึกความรับผิดชอบร่วมกันในประเด็นปัญหา ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในภูมิภาค อันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน และสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งอาจส่งผลก่อให้เกิดความความเข้าใจอันดีต่อกัน และบังเกิดความสงบสุขร่วมกันในอนาคตได้ด้วย

โดยในการทำงานกับอาสาสมัครปัจจุบันที่กำลังมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ หรือกระบวนการทำงานให้มีความหลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มคนที่ต้องการทำงานอาสาสมัคร หรือเพื่อรองรับกับการเปิดประชาคมอาเซียน แต่หลักสำคัญที่คนทำงานอาสาสมัครต้องตระหนักถึง ดังที่ จอน

อิงภากรณ์ อดีตผู้อำนวยการคนแรกของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม-มอส. (Thai Volunteer Service – TVS) ผู้ก่อตั้ง มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ และเจ้าของรางวัลแมกไซไซ สาขาบริการภาครัฐปี 2005 ได้วิเคราะห์พร้อมกับชี้ทิศทางข้างหน้าของงานอาสาสมัครในสังคมไทย ในงาน เส้นทางอาสา...เพื่อสังคม กับ 25 ปี มอส. ในปี 2548 ว่า “...มอส. มีอดีตที่น่าสนใจ โดยเฉพาะการสร้างอาสาสมัครเพื่อสังคมที่ออกไปทำงานพัฒนา และมีคนรุ่นใหม่จำนวนมากที่ต้องการเข้ามาเป็นอาสาสมัครทำงานเพื่อสังคม หน่วยรับอาสาสมัครไปทำงานโดยเฉพาะ NGOs ไม่ควรให้อาสาสมัครเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในงานเฉพาะด้านตามวัตถุประสงค์ขององค์กรเท่านั้น หากแต่ต้องหาวิธีการทำให้การทำงานอาสาสมัคร สามารถสร้างและส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ได้มาเรียนรู้สังคมในแง่มุมต่างๆ เช่น เรื่องสิทธิมนุษยชน เรื่องรัฐสวัสดิการ ต้องเรียนรู้เรื่องการประกันสังคมในความหมายกว้าง เรื่องอำนาจและชนชั้น เรื่องการพัฒนากำลังภาคประชาชน และสุดท้ายคือเรื่องการทำงานทางสังคม ซึ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่องค์กรที่จะทำงานกับอาสาสมัครรุ่นใหม่ต้องคิดว่าจะทำอย่างไรให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้...”

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2551).
วิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนาประเทศไทยสู่ปี 2570.
- นรเศรษฐ์ พิสิฐพันธ์พร. (2552). อาสาสมัครสหประชาชาติ องค์การพัฒนาชุมชน
ภายในประเทศใน ถนนบัณฑิตอาสา 40 ปีสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร.
กรุงเทพฯ: บริษัท AD ALL จำกัด.
- มานิต รัตนสุวรรณ และสมฤดี ศรีจรรยา. (2555). การตลาดยุคสร้างสรรค์ 4.0.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ Brand Age books.
- รัฐศิริินทร์ วังกานนท์. (2554). รายงานวิจัยสำนักพลเมือง เอกสารวิชาการลำดับที่
54-10 สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.
- วิทยากร เชียงกุล. (2545). โลกาภิวัตน์ กับความเข้มแข็งของชุมชน. ในจุลสาร
ชุมชนทางออกไทย ฉบับที่ 11 ปีที่ 2 มิ.ย.-ก.ค. 2545.
- ศากุล ช่างไม้. (2550). สังคมไทยกับสถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคต.
ใน มติชน วันเสาร์ ที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2550.
- สุนิตย์ เจริญฐา และวินัย เมฆไตรภพ. (2548). รายงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาและ
ประยุกต์บทเรียนงานอาสาสมัครจากต่างประเทศเพื่อการพัฒนา
ระบบอาสาสมัครในประเทศไทย” กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- สุรัสวดี หุ่นพยนต์ และภูมิธรรม เวชยชัย. (2527). ปัญหาการดำเนินงานของ
หน่วยงานอาสาสมัครไทย ใน รายงานการประชุมสัมมนาทาง
วิชาการเรื่อง บทบาทอาสาสมัครกับการพัฒนาในประเทศไทย 28-29
มีนาคม 2527 หน้า 21-22 สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ. (2552). 30 พฤศจิกายน 2552.

- Ellis, Susan. Noque, H. อ้างใน ประวิทย์ จรด้า. ภาคผนวก 10 แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัคร ใน แนวทางการดำเนินงานอาสาสมัครเกษตร [http://www.asakaset.doe.go.th/news/8\[1\].pdf](http://www.asakaset.doe.go.th/news/8[1].pdf) เข้าถึงเมื่อ 10 มีนาคม 2555 เวลา 15.55 น.
- Gobe, Marc. อ้างใน มานิต รัตนสุวรรณ และสมฤดี ศรีจรรยา. (2555). การตลาดยุคสร้างสรรค์ 4.0. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ Brand Age books.
- Harkin, Marian. (2011). United Nations Volunteers.UNV, 2011 SWVR high level Advisory meeting [Unpublished summary report], Bonn, Germany: UNV. c,
- Naisbitt, John. (1984). Megatrends: Ten New Directions Transforming Our Lives. UK: Macdonal & Co.,
- United Nations Volunteers.UNV, (2011). SWVR high level Advisory meeting [Unpublished summary report], Bonn, Germany: UNV. c,

เว็บไซต์

- [http://www.asakaset.doe.go.th/news/8\[1\].pdf](http://www.asakaset.doe.go.th/news/8[1].pdf) เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2555 เวลา 10.15 น.
- [http://atsc.doe.go.th/report%20 efficiency_project/efficiency52/index%2010.pdf](http://atsc.doe.go.th/report%20efficiency_project/efficiency52/index%2010.pdf)
- <http://www.kanlayanatam.com/sara/sara142.htm> เข้าถึงเมื่อ 20 มีนาคม 2555 เวลา 18.37 น.
- <http://www.probonoaustralia.com.au/volunteer> เข้าถึงเมื่อ 10 มีนาคม 2555 เวลา 17.35 น
- <http://www.volunteerspirit.org/user/register?q=node/203> เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2555 เวลา 09.07น.
- <http://www.volunteerspirit.org/node/786> เข้าถึงเมื่อ 11 มีนาคม 2555 เวลา 10.39 น.
- <http://www.volunteerspirit.org/contact> เข้าถึงเมื่อ 11 มีนาคม 2555 เวลา 10.35 น.